

յէն սերած դնելով զԱշուշա՝ Կախէթու տերութեան ժառանգ կ'ընէ զայն:

Ամենէն հետաքրքրական երեւոյթը սաւայն՝ զոր կ'ուզէինք անդրադարձնել մեր սիրելի ընդդիմախօսի գրութեանց մէջ այն է՝ որ ղէպըրը առանձինն առանձինն կ'ընդունի, բայց երբէք հաւաքաբար:

Այսպէս վկայութեանց առջեւ գտնուած պահուն՝ կ'ընդունի որ Միհրան և Ռէվ, Վախթանգ և Դաչի, միաժամանակ թագաւորած են, բայց եզրակացութեան եւ կած ժամանակ կը յայտարարէ դարձեալ առանց հակասութեան առջեւ երկիւղի ո՛ր և է նշան ցոյց տալու:

Աստուհ կերպով կը յայտարարեմ թէ անոնք (հայ և վիր մատենագիրք) մէկ քաղաք կը յիշենո՞ւ:

Թուարանական ճշմարտութիւն մը պէտք է ուրանալ ըսելու համար թէ Միհրան Մցխիթի վրայ կը թագաւորէր, իսկ Ռէվ՝ Ունաւարայի, բայց... Վրաստանի մէջ մէկ թագաւոր կար: Գուճարի սխալ մը, պարզապէս:

Եզրակացութեան ժամանակ յօդուածագիրը զըջացած կ'երեւնայ իր նախորդ գրածներուն վրայ և զանոնք ի վերջոյ կը մերժէ:

Մեր նպատակն էր ցոյց տալ թէ կը սխալի, մէկ թագաւոր դնելով ի վրաստան Ե դարուն, իսկ թէ որքան վստահութեամբ, այդ մեզ չի հետաքրքրեր, — թէպէտ ամենէն վստահաւորները այս տեսակի վրիպակներն ըլլան:

Նոյնպէս գիտական կարեւորութիւն չունին իր յայտարարութիւնները. աւելի գոհ կ'ըլլայինք եթէ հայ և վրացի պատմիչներն ընէին զանոնք:

Հայոց թուականի չզոյուրութիւնն ալ՝ մինչև թ դար՝ չափազանց վստահաբար յայտարարուած էր. բայց կարծենք թէ ընթերցողի վստահութիւնը կապ չունի միշտ զրոյթիին հետ:

Յօդուածագիրը դառնութեամբ կը յիշէ թէ մեր նախորդ փաստերը և՛ թերեւս շատերը մոլորցուցած են արդէնո՞ւ: Պէտք է ըսենք՝ արդիւնքը ամբողջապէս չսեփակաւ:

Նելու համար՝ թէ ընդդիմախօսը մեծապէս աշխատակցած է մեզ՝ իր յօդուածներու կիսովը հերքելով ինչ որ ըսած է միւս կէսին մէջ:

Այս խնդիրը առիթ տուաւ մեզ Առաջալի անձնաւորութեան մասին նոր քննութիւններ կատարելու, և անդրադառնալու նոր եղբուրթիները որ աւելի հաւանականութիւն մը կ'աւելցնեն Աշուշայի կնքոյն մակագրութեան տուած մեր մեկնութեանը:

Հ. Կ. Տ. ՍԱՆՏԵՆՆԵՐ

ԿԱՐՆՈՅ ԳԻՒԼԵՐԸ

ՃԱՆԱՊԱՐԱՆՈՐԴԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՆԵՐԷՆ

Հայոց Նազապետը իւր Տիագորին մէջ կը գրէ. « Ի դաշտին Կարնոյ սփռեալ են իբրեւ հարիւր քսան գեօղ »: Օսմանեան պաշտօնական Տետրը՝ ամբողջ Կարնոյ կուսակալութեան մէջ (ուր կը պարունակուին Երզնկա և Պայէզխտ գաւառները) կը նշանակէ 20 գաւառակներ, 69 գիւղախումբեր, և 2617 գիւղեր: Հարկաւ աստի կրնանք գուշակել, որ Կարին՝ ամենէն բազմաթիւ գաւառն ըլլալով՝ բազմաթիւ ալ պիտի ունենայ գիւղեր: Մեզ համար աւելի կարեւորութիւն ունեցողն է գաւառիս մէջ գտնուած հայ բնակչօք գիւղերը, որոնք կը համարուին գրեթէ վաթսունի չափ:

Առաջին տեղին ունի Ըյրձա, 105 տունուր բնակչօք: Ընդհանրապէս տարուան երեք եղանակներուն մէջ միշտ Պարսկաստանէն և Տրապիզոնէն եկող կարաւաններ կ'անցնին աստի Կարին երթալու: Ունի ընդարձակ ախոռներ. ուր ուղտերու երանակներ ամէն օր կը հանգչին իրենց բարած շաքարի, քաֆէի, քարիւղի և կերպասներու հակերովը: Նշանաւոր են իւրեն երեք պարսպապատ հանքային ջրեր՝ մոկնեղուն աւազանները, ուր ամառնալին եղանակաց սկիզբները և մանաւանդ

Մայիսի օրերուն ամէն կողմէն կը դիմեն ախտաժէտներ: —

Կարնոյ արեւմտեան հարաւային կողմը կ'իյնայ Բլոթ¹ հին պատմական գիւղը, որոյ մի կողմը կը պատի ծամածուռ շրջաններով Եփրատայ վտակներէն մին և Ըլւճային հետ կը կապակցի երկկամարեան քարաշէն կամուրջով: Լաստիվերտցի կ'ըսէ թէ բարբարոսները հասան « ի գաւառն Կարնոյ մերձ ի գիւղն, որ կոչի Բլոթ », յորդեառնդ հեղեղի նման զարնուեցան, և « Եղեւ կործանուիւն անմոռաց »:

Հոս էին ապաստանած Արծնեցիք, երեւելի և նշանաւոր Արգն քաղաքին բնակիչները և մերձակայ կրօնաստաններու և գիւղերու բնակիչները, ոմանք « ընդ պարսպն ի Նեալ փախստական եղին », ուրիշներ կամովին անձնատուր եղան, միացածները սրով կամ սաստիկ չարչարանքներով սպանուեցան: Տեղական աւանդութիւնը կ'ըսէ թէ դէպ ի արեւմուտը մինչեւ Եսայիայ վանուց մօտ գետնափոր ճամբաներ կան: Հնութեան հետքեր են դաշտերու եզերք կանգնուած սահմանաքարերը: Իւր աղբիւրներուն ջուրերը անուշահամ և պղզ են: Բնակատները միայրի են, ընդհանրապէս գետնափոր բաց ի մի քանի տուններէ, որոնք կը վերաբերին կալուածատէրերու: Դաստիարակութիւնը և ուսումը յետաձեռն է: Եկեղեցին ընծայուած է Ս. Գեորգ զօրավարին: Ըստ Միրախորեանի են 38 տնուոքը: —

Քիչ հեռի վայրէս՝ հողագոյն որմերով քսանի չափ տուններ կը տեսնուին դաւաբազարդ երդիրներով և է Արշակէն կամ Արշի գիւղակը, որոյ բնակիչք միծաւ մասամբ քրիստոնեայններ էին ժամանակաւ: Հայք ունին խեղճ եկեղեցեակ մը Ս. Միւնասայ նուիրուած:

Կայ մերձ գիւղիս և Օձնի, որ 1693ն

աւելի տնուոր բնակիչ ունի: Ընդհանրապէս իրենց ծննդավայրէն չեն հեռանար և կ'ապրին մշակութեամբ:

Կարնոյ Շամրին հիւսիսային արեւելեան կողմը կ'իյնայ Գարաթգ կամ Խաթարգ գիւղը, մօտ Եփրատայ աղբիւրներուն, ունի 90 տուն բնակիչ²: Միրախորեան կ'ենթադրէ, որ հին Կարինը այն ըլլայ, բայց աւանդութիւնը մեզ կը ցուցնէ հոս՝ հին նշանաւոր Արծն քաղաքին տեղը, որոյ աւերակներուն հետքերը աստանդ կ'երեւին: Լաստիվերտցին կ'անուանէ « քաղաք ականաւոր ի մէջ աշխարհաց »: — Ալիշան վարդապետ Ուռնայեցիէն առնելով կը դնէ թէ կոտորեցին թշնամիները հոն չորեքտասան բիւրէն աւելի: Պետրոս Գետադարձ կաթողիկոսը կեցեր է ժամանակ մը հոս, և հազար մի եկեղեցիներէն միոյն մէջ հայրապետական ճոխութեամբ կատարեր է Զօրհնեաց հանդէսը: Հայք ունին Ս. Աստուածածին անուամբ գեղեցիկ եկեղեցեակ մը:

Դուրան դաշտի մը վրայ հոս ու հոն տնկուած բարտիններու և թուփերու մէջերը կանգնուած գիւղակ մ'է Դուսիկը: Մամիկոնեան վարդապետի ջանիւք վերաշինուած: Տիրամօր տաճարին որմերուն մէջ ագուցուած կան սրբատաշ խաչքարեր՝ հնութեան մնացորդներ, որոնց վրայ կ'երեւի մեր նախնեաց ճարտարութիւնը: Ասոր մօտ է Շամրին բազմակամար կամուրջը, որոյ շուրջը սպիտակ և գունագուն վայրի բաղեր և սագեր իրենց քոյներն ունին: Դուռնակայ մէջ յաջողած է թթենիներ տնկել Միւրայէլ էֆ. Ալլահվերտի:

Չուարճայի վայրեր են Սրտաձոր, Ըրտաձոր, Սոյաձոր², ուր խոխովալով առուակներ կ'ընթանան և հովասուն ձորերը զարդարուած են վայրի վարդենիներով և այլ թուփերով: Այս կողմերս ընդհանրապէս

1. Գարաթգ և Գուշէի մէջ խաչվածի վրայ կայ (Հ. Կերս. Ս.) « Անուն Աստուծոյ եւ Յովանէ. որդի Զորտ վանկի կանգնեցի զխաղս զայս ի ժամանակի Վասիլէ կոստանդին »:

2. Սալաձորի գերեզմանաց խաչվածի մը վրայ է (Հ. Կերս. Ս.) « Կազմող տրա գճովհաննէս. ոչ եմ ար. ժան. յիշեալիք ի Քրիստոս զքեռն իմ զփոխեցիւն առ Քրիստոս »:

կու գան օդափոխութեան համար կարնոյ հարուստները:

Այս վայրերէս կը տեսնուի բլրան մը կողին վրայ Ռամաստ գիւղը, որոյ առունը վիպական դէպքէ մ'առնուած կը համարուի: Սուլզան Սէլիմ Եսպուզ իւր աշխարհավարութեան ատեն ձմրան միջոց գիւղեր մը հասնելով այս կողմերը, երբ բոլորովին վաստակեալ և յոգնած կը փնտէր շուրջը բնակութիւն մը, հեռուն միայն այս տեղը կը նշմարէ՝ կ'աղաղակէ. Յոյս՝ Ուսուսում:

Դէպ ի հարաւ արեւմտեան կողմն կ'իյնայ Գրիք գիւղը, որ ունի 75 տուն բնակիչ. մօտն է Գարաքիթ կոչուած քարայրը, որոյ եկեղեցին նուիրուած է Գրիստոս Թագաւորի:

Կարնէն ութ ժամ հեռու է Ախարս գիւղը, հիւսիսային արեւմտեան կողմը. ունի 120 տնուոր. մօտէն կ'անցնի Սարչամ գետը: Մերձ է հնուցմէ մնացած քայքայեալ բերդը: Ասկէ շատ հեռու չէ և Թազրայն աղահանքը, ուսկէց Հանրային պարտուց վարչութիւնը ունի բաւական շահ:

Թոփալ Զափուշ և Երկնաստ՝ իրենց աղբիւրներովը, վտակներովը, անուշահոտ ծաղիկներովը՝ յարմար տեղեր են մեղուանոցներու: Տեղական բնակիչները կը զբաղին երկրագործութեամբ և վաղեմի ոճով մեղուաբուծութեամբ:

Կարնոյ հարաւային արեւելեան կողմը կ'իյնայ Գոլլու, որ Տաճիկ և Ռուս պատերազմէն առաջ հայաբնակ գիւղ մ'էր, այժմ բոլորովին քիւրտեր կը բնակին, որոնց մէջ կը գտնուին քրիստոնեայ անուն և մականուն կրողներ ալ: Հայոցմէ մնացած է գերեզմանոցին մէջ դամբաններու հայ արձանագրութիւնները միայն. նախկին բնակիչները 1830ին զաղթեցին և ճիրաւ կայ գաւառը:

Սըրազան յիշատակ մը կ'արթնցնէ Ագարակ գիւղը, ուր կը համարուի թէ

ծնած ըլլայ Խաղ, սուրբ հայրապետը, Մեծին Ներսիսի հաւատարիմ սարկաւազը: Բնակիչը կը համարուին 105 տնուոր, որոնք աշխատասէր մշակներ են: Ընդհանրապէս Կարնոյ գաւառին մէջ կը փնտռուին Ագարակցի հիւսեր և որմնադիրներ: Սուլզան Մահմուտի օրով 1830ին նշանաւոր հանդիսացաւ Քեահեա Թորոս Խաչիկեանը, որ բռնադատեց և համոզեց հայրենակիցները զաղթականութեան չեւելու և այս պատճառաւ վարձատրուեցաւ Օսմանեան Պետութենէն ալլեւայլ շնորհներով: Ունի գիւղս աստտ և պարարտ արօտատեղի: —

Բուն Կարնոյ քաղաքին նախիրները արածելու ճանապարհը և դաշտավայրը կ'իյնայ արեւմտեան—հիւսիսային կողմը՝ իր մարգագետնին վրայ՝ մերձ գիւղակին, որ կը կոչուի Կան: Աւանդութիւն մը կը շրջի ժողովրդեան մէջ՝ թէ Տեղոյս բնակիչներ զաղթեցին և եկեր են Բագրատունի հարստութեան Անի մայրաքաղաքէն: Լեզունին և հնչումնին և բացատրութիւնն ին՝ շատ բաներու մէջ կը տարբերի մերձակայ գիւղերէն: Գրիգոր Նիկողոսեան կը ղնէ տեղոյս բնակչութիւնը 500 տնուոր, իսկ Միւրախորեան 280: Բնիկը՝ արթնու, սրամիտ և հեռատեսը են: Տէր Ղուկասով 1879ին իր զօրաբանակովը կը գտնուէր հոս և զօրմանքով կը դիտէր տեղական մանկուղին մարմնամարգը: Ռուս զօրավար մը կը ցաւէր որ Օսմանեան պետութիւնը այսպիսի արի և ճարտար հպատակներէն չէր գիտեր օգտուիլ:

Կարնէն ուղեւոր մը դէպի Տրապիզոն երթալու համար առաջին գիւղը, որուն կը հանդիպի է Կեզ, որ կ'իյնայ արեւմտեան հիւսիսային կողմը, ունի 40 տուն բնակիչ, մաքուր, զով, անողշահամ աղբիւր մը: Դեռ կը տեսնուին աստ անդ 1878ին Տէր Ղուկասովի և Գոմարոֆի բանակաց շէնած հողաբլրակները: —

Հեռուն Մուսուրկու վանքին մօտերն են

1. Երկնաստի Եկեղեցւոյ խաչքարման վրայ է (Յովհ. քահանայ Մկրտ.) «Կանգնեցաւ սուրբ Խաչ բարեխաւս

ի փրկութիւն հոգւոյ Տեառն Աբրահամին, ի Թոփն Հա. յոց ՆՄԸ»: —

Մոտոցիկլիստն, որ ծանծաղ ցուրտ ջերմուկ մ'է, ֆարտոր, ուր ժայռերու մէջ պահ մը անցորդը կրնայ կենալ գիտելու համար ժայռերու մէջ փորուած սենեակներն եւ այլերն եւ լսել աւանդական հերոսի վէպը:

Կարնոյ դէպ ի հիսսիս կը սեպանան Տումլիի բարձունքը, որոյ ստորոտն է Ար-
ծարի կամ Արժրի գիւղը, որ ունի 80
տնուոր: Կայ հնաշէն եկեղեցի մը նուի-
բուած Ս. Աստուածամօր, զարդարուն խաչ-
քարերով և գեղեցիկ քանդակներով: Մօտ
բլրան կողին վրայ է Ս. Լուսաորչայ
անուամբ վանք մ'ալ, որ ժամանակաւ
մեծադիր էր, բայց այժմ ունի եկեղեցեակ
մը, որոյ նորոգութիւնը եղաւ Քչուրեան
բարեպաշտ ազգատոնմին ձեռամբ: Փիւրջը
անգամ և ըրիստոնեայք ուխտի կու գան
սրբավայրին: Դազար Փարպեցի և յիշէ
պիւղօս վաշանեանց պարուկաց հետ ունե-
ցած կռիւները պատմելով. վաշանեանք
կ'երթան ընդկողմն արեւելից ծովուն կար-
նոյ և մերձեալքի գիւղ մի, « որում անուն
էր Արծաթի: Հոս Խօրս' Ներսէս կամ-
սարականին դայեկորդին' կը սպաննէ ա-
նիրաւ հարստահարող յարձակող պար-
սիկը: Մամիկոնեան Մուշիկ և ընկերա-
կիցները կը յարձըկին թշնամեաց վրայ և
զանոնք կը յաւաճեն:

Գիրգէս քառորդ մը հեռու է խարխլած պատերով շրջապատուած ջերմուկը, որ ըլնճայի մէջ գտնուածնեբուն ոչ հոչակը և ոչ օգտակարութիւնը ունի:

Իբրև հովազնացութեան վայր ընդհանրապես նարնոյ հայ կաթողիկէ հասարակութիւնը կ'ընտրէ Հիմք կամ Հնչոց գիւղ¹, ուր կայ ջրաբեր, արօտատեղի վայր մը, ցաղցրահամ աղբիւրներ, թռչնոց եւ թռմանք, օդատուն հով և տեղական բընակչաց հելուսիրութիւնը, որ կը հրահարէր իրենց հոգիները:

պաւլոնն թաղաքացիները՝ միշտ ամէն տա-
րիներ ամառնային եղանակը հոս անցնել,
բայց այժմ շատ քիչեր մնացել են այս
սովորովթա պահող:

Յիշատակելի է նաեւ իրրեւ արօտա-
տեղի Գուրբ և կտրին զբաստապաններով
նշանատը՝ Գեղախոռ: Չկան մեծ հնու-
թեան յիշատակութեան արժանիք հետե-
ւեալ գիւղակներուն մէջ. Ճենիզ, Թերկեր,
Ալլերինտի, Սեկիտառի, Պատրիշեն, Գրգը-
քիխէ, Միշտիրառի, Թոփաւ-լաւոշ, Նոր-
մէ, Սընկառի, Նըկոյնմատը, Եփիկ,
Եօզակ, Վերին գիւղ, Արքունի, Կրձկոց,
Զիրանդ, Տիարիգով, Ղարանասան,
Թաւանք, Ենիւնց, Քեօսեմեմետ, Քեօք,
Ալտաղ, Զիրաղ, Խառակոյակ, Միշք, Բըր-
տօք, Էլլիկի, Դեվրեղձիւշ, Ներտիլեն,
Մօրտիշիւր, Կիւմպէ, Հայտառ, Խաւ-
նակի, Թեփե տերեւ, Քեվկիրի, Եարմ-
նա, Տոսմի, Մախանդա, Թեփե գիւղ, Եա-
կա, Գաղտաթի մեծ, Գաղտաթի փոքր,
Կաւարանք, Սարքարան, Միվմանտը,
Եանմանտը, Յուանց թերղազիւղ, Թեգե-
կիշ, Խաւս գիւղ, Արանա, Դարա, Ղաւ-
մի, Խաւարա, Աղբոն, Ալաւ, Ալաիւր,
յորդ պետիկ, Կեօթօրեն, Թորղան և այլն:

ԼՈՒՍԱԿՈՐԶԱՑ ԿԱՄ ՄՈՒՏՈՒՐԿՈՒ ՎԱՆՔ

Մեր նախնեաց մէջ կը յիշուին այլ և այլ վանքեր բարձր Հայոց մէջ, բայց այժմ դեռ կանգուն կը մնան Լոռաւորալ կամ Մոստորկաւ կոչուած վանքը և Հըն- ձոց կամ Եարմիր վանքը:

Առաջինը հեռի է կարճէն մի ժամ մի քա-
ռորդ դէպի արեւելեան հիւսիս։ Աւանդու-
թիւնը կ'ըսէ, որ Ս. Լուսաւորիչ հոս հան-
գիստ առեր է իւր դահլիճներով՝ գիշեր մը։
Այն տարի ուսումաւորներ շատ տեղերէ

1. Հինգուց զերեզմաններու մէջ մեն խաչարի պա-
պուանդանին վրայ է «Տէր Աստուած ողորմայ Գուր-
գայ, ամէն»: Խաչին մի կողմի վրայ «Տէր Աստուած ու-
ղորմած աշխատանոց սորա Աստուածանաբ.. պատռու. և
Քաղերայ և մուր նոցայ և ճերջի ի քով գայտանանդ,

2. Գիւղիկ Եկեղեցւոյն արտաքին դրան խաչվիժին վրայ կայ արձանագրքին (Հ. Ներս. Ս.) «Ի Թ. ՈՅԷ Քրիստոսոսդրին է խաչաւ»։ —

կը դիմեն վանքս : Կարնոյ Առաջնորդը ժամանակաւ հոս կը կենար և կը գտնուէին արեղաներ : Այժմ յանձնուած է վանքս իւր պատկան սենեակներով և երկիրներով հոգարարութեան մը և չունի նախանձելի վիճակ մը : Իւր մէջն ունի երեք եկեղեցիներ՝ Ս . Լուսաւորիչ , Ս . Սարգիս , և Խորվիրապ :

Երկրորդն է Հնձուց կամ Կարմիր վանքը , որ կը գտնուի Կարնոյ արեւելեան հիւսիսային կողմը : Խնճիճեան վարդապետ կ'աւանդէ ժողովրդական զրոյց մը . Մեծն Ներսէս Պարթև Կեսարիայէն դարձած պահուն հոս կը տեսնէ կարմիրափայլ հանդերձով Սուրբ Կոյսը և այս հրաշալիացա յիշատակին համար կը կանգնէ եկեղեցիս կարմիր քարերով և քովն ալ Մենաստան մը , որ իւր արտաքին գոյնին և տեսքին համար կոչուեցաւ Կարմիր վանք :

Վանքս շատ անգամներ քարուքանդ եղիւ , որ է բարբարոսներէ և ժածերէ , վերջին տարիներուն մէջ գրեթէ նոր կանգնեցին եկեղեցասէր անձեր և յետին ահաւոր դէպքէն վերջը հաստատուեցաւ մենաստանին մէջ որբանոց մ'ալ , որուն ամենէն մեծ բարերար գտնուեցաւ հանգուցեալ Էզեանցի բարեպաշտուն Աննա ցոյլը , որուն իւր մահուանէ վերջն իւր օրինակը և խորհուրդը դեռ եւս կանգուն կը պահէ հաստատութիւնս : Աստ այժմ կան նաեւ Կարնոյ Թեմին կղերականութեան համար պատրաստուող պատանիներ :

Հոս 1698ին Մխիթար Աբրայ կ'ըստանձնէ Մարգար Եպիսկոպոսին առաջնորդութեան ժամանակ մանուկ արեղայից դաստիարակութիւնը և կ'ընդունի վարդապետական գաւազան : Ասորիկ կը գրէ , որ կը փայլէր (Գ . Գիրք զԼ . Թ) « Հանգոյն (Յովհաննու) ամին և առատ գիտութեամբ գերամաքուր հայրն Յովսէփ , առաջնորդ ուխտին , որ Հնձուցն անուանի վանք ի Կարին գաւառի , դարձեալ (էջ 162) « Նոյնգունակ և նոյն օրինիւ վանք Հնձուց ի Կարին գաւառի ի ձեռն հօրն Սարգսի ամենայն օրինօք լցեալ էր » : Հոս բնակեր են Թարգմանիչք ամիսներով , և շատ վար-

դապետներ ալ ուսումն առած են : Ամէն տարի ուխտաւորներ կ'այցելեն սրբավայրս իրենց ընծաներովը :

Տեղէս շատ հեռու չէ լեռնակներու մէջ Հոփսիմէ կամ Հոփսիմեանք ուխտատեղին , ուր ժայռերու միջէն կը հոսի աղբիւրակ մը , անոյշահամ և շատ ցուրտ : Ուխտաւորներ կը դիմեն վայրս ալ Թէ՛ պատուելու Սրբուհայն յիշատակը և Թէ՛ իրենց ցաւոց դարձանն գտնելու համար : Կան վաղեմի շէնքերու հետքեր և խաչքարեր , որոնք յայտնապէս վկայք են ժամանակաւ տեղւոյս շէն վիճակ մ'ունենալուն : Լերանց կողերուն վրայ խոռոչներ կան որ այրեր են . հոս , ըստ աւանդութեան բնակած են Հոփսիմեանք , Հաւատացեալներ կը հաւաքեն սրբավայրերէս ծաղիկներ և կը պահեն մեծ երկիւղածութեամբ : Ջրէն ալ ախտածէտներ կը տանին հետերնին իրենց բնավայրերը ապաքինիչ դեղ համարելով իրենց ախտերուն :

ԳՐԱԿԱՆ ԱՌԱՐՆԵՐ

Գ .

Ըստ ոմամց չկայ գրութիւն մը որուն անելողը մասը յապաւելով՝ կէսիմ վերածուիլ չկարեմայ , բայց առէր գեղամի դէմք մը և վերցուցէր ամոր գիմագծի բոլորածն լեցունութիւնը և ընդ հուպ կմախք մը պիտի ընէր զայն . Այն որ կը ծառայէ առողջութեամբ , ուժի և առուգութեամբ երևոյթը տալու՝ անելողը չի կրնար կոչուիլ , եթէ այսպէս չըլլար՝ գրականութեամբ ամենագեղեցիկ դրուագները հեռագրական բացատրութեամբ պիտի վերածուէին :

Դ .

Երբ քամ մը քնակամ պարզութեամբ յօրն ծուած ըլլայ՝ շատերուն լաւ չերևար , ինչպէս շէմք մը գեղեցիկ չերևար եթէ ծամրաբեռնուած ըլլայ զարդարանքներով , արծաթ մը եթէ Թեթեւաշարժ չ'ըլլայ , զգեստ մը՝ եթէ չիփայլի ամեմաշակ երանգներով , և ախորժելի չէ գիմիմ՝ եթէ գլխու չի զարմէ :

ԿԱՊԵՆԻ